

УДК 78+78.07
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/99-2-30>

Олексій РАЛО,
 orcid.org/0000-0001-5044-2016
 кандидат мистецтвознавства,
 доцент кафедри оркестрових духових та ударних інструментів
 Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової
 (Одеса, Україна) anralo1962@gmail.com

ІНСТРУКТИВНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКОНАВЦІВ НА УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

У статті визначено роль інструктивних вправ як ефективного засобу розвитку майстерності музиканта-виконавця на ударних інструментах. Встановлено, що у процесі фахової підготовки студентів, виконавців на ударних інструментах, важливе місце займає розвинення їх виконавсько-технічних навичок. Підкреслено, що цей процес на ударних є складнішим через існування різноманіття інструментів даної групи. Встановлено, що виконавсько-технічні навички є визначальним засобом до розв'язання виконавцем-ударником труднощів, які виникають під час оволодіння ним новим музичним репертуаром. Визначено, що проблемі удосконалення майстерності виконавців через використання вправ надається важливе значення у доробках вчених у різних видах мистецтва. Проаналізовано науково-методичні доробки вчених щодо використання вправ під час фахової підготовки студентів. Зазначено, що вправи та їх опрацювання представляють основу для професійного зросту виконавців. Розглянуто їх вплив під час роботи у вокальній сфері та інструментальній діяльності. Сконцентовано особливу увагу на методиці роботи над вправами та їх класифікації у роботах вчених. Метою статті стало з'ясування значення вправ в удосконаленні майстерності виконавців на ударних. Встановлено, що вправи являють різновид інструктивного матеріалу. Визначено поняття «вправа» у довідкових джерелах та у науковій літературі. Виявлено «розпорошеність» вправ у методичних працях та «Школах гри». Представлено класифікацію вправ, які застосовуються для оволодіння виконавськими навичками на ударних інструментах, зокрема за такими ознаками як: у залежності від їх призначення для конкретного ударного інструменту або групи; у залежності від використання техніки гри; у залежності від освоєння певного удару або їх групи; у залежності від оволодіння конкретним барабанним рудиментом; у залежності від опанування виконавським прийомом гри на певному ударному інструменті.

Ключові слова: майстерність, фахова підготовка, студенти, виконавці на ударних інструментах, вправи.

Oleksii RALO,
 orcid.org/0000-0001-5044-2016
 Candidate of Art History,
 Associate Professor at the Department of Orchestral Wind and Percussion Instruments
 The Odessa National A. V. Nezhdanova Academy of Music
 (Odesa, Ukraine), anralo1962@gmail.com

INSTRUCTIONAL EXERCISES AS A MEANS OF IMPROVING THE SKILLS OF PERCUSSION INSTRUMENT PERFORMERS

The article defines the role of instructional exercises as an effective means of developing the skills of a musician-performer on percussion instruments. It is established that in the process of professional training of students, performers on percussion instruments, an important place is occupied by the development of their performing and technical skills. It is emphasized that this process on percussion instruments is more complicated due to the existence of a variety of instruments of this group. It is established that performing and technical skills are a determining means for a performer on percussion instruments to solve the difficulties that arise during their mastery of a new musical repertoire. It is determined that the problem of improving the skills of performers through the use of exercises is given great importance in the works of scientists in various types of art. The scientific and methodological works of scientists on the use of exercises during the professional training of students are analyzed. It is noted that exercises and their development represent the basis for the professional growth of performers. Their influence during work in the vocal sphere and instrumental activity is considered. Special attention is paid to the methodology of working on exercises and their classification in the works of scientists. The purpose of the article was to clarify the importance of exercises in improving the skills on percussion performers. It was established that exercises are a type of instructional material. The concept of "exercise" is defined in reference sources and in scientific literature. The "dispersion" of exercises in methodological works and methods is revealed. A classification of exercises used to master performing skills on percussion instruments is presented, in particular according to such features as: depending on their purpose for a specific percussion instrument or group; depending on the use of playing techniques; depending on the mastery of a specific stroke or their group; depending on the mastery of a specific drum rudiment; depending on the mastery of the performing stroke of playing on a specific percussion instrument.

Key words: skill, professional training, students, performers on percussion instruments, exercises.

Постановка проблеми. Важливе місце у процесі фахової підготовки студентів вищих музичних навчальних закладів відіграє удосконалення їх виконавсько-технічних навичок. У музиканта, що грає на ударних інструментах ця проблема не обмежується одним інструментом, адже передбачає їх розвинення на різноманітних ударних, як шумових, так й звуковисотних інструментах.

Сучасні реалії у галузі навчання та виконавства на ударних інструментах демонструють розширення як сольного, так й ансамблевого репертуару для ударних, що потребує від музиканта володіння різними техніками гри, виконавськими прийомами, освоєння нових інструментів, способів гри на них тощо та врешті-решт вимагає від нього значно високого рівня його професійної підготовки. У зв'язку з цим, інструктивні вправи постають важливим засобом на шляху до вирішення виконавсько-технічних труднощів, які виникають під час навчання та оволодіння новим репертуаром.

Аналіз досліджень. Зазначимо, що як у наукових, так й навчально-методичних працях, вивченню проблеми щодо розвинення майстерності виконавця за допомогою комплексу різноманітних вправ надається важливе значення у різних видах музичного мистецтва. Зокрема, значна частина досліджень присвячена удосконаленню у галузі вокального мистецтва умінь та навичок за допомогою застосування у роботі комплексу різноманітних вправ. Так, у своїй праці Го Іно відмічає важливість використання вправ у процесі роботи над диханням вокаліста та представляє їх перелік, який спрямований на зміцнення голосового апарату (Guo Yinuo, 2023: 56). А. Шинкарук у своєму дослідженні особливу увагу зосереджує на методиці роботи над вправами на початковому етапі підготовки, їх оптимальному добору з урахуванням можливостей певного вокаліста тощо (Шинкарук, 2021: 98). У сфері інструментального мистецтва, в роботі Т. Гризоглазової, робота над вправами розглядається як необхідна складова розвитку художньо-виконавської техніки студента-піаніста за допомогою яких він набуває необхідні «техніко-виконавські та художньо-виконавські уміння» (Гризоглазова, 2024: 28). Так само, й у своєму дослідженні М. М. Тущенко (Тущенко, 2024) надає особливе значення технічним вправам у процесі навчання студентів-гітаристів. Зокрема, він класифікує вправи за метою їх застосування, виокремлюючи «вправи для подолання технічної недосконалості; вправи для відпрацювання технічних прийомів; вправи для розігрування (розігрування ігрового апарату)» (Тущенко, 2024: 341).

Мета роботи. Враховуючи особливе значення

цього виду інструктивного матеріалу для розвитку майстерності у різних видах музичного мистецтва, метою означеної роботи постає з'ясувати їх значення для удосконалення майстерності виконавця на ударних інструментах.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що вправи та їх опрацювання представляють основу для професійного зросту, у таких видах діяльності, як спорт, музичне, хореографічне мистецтво. У музичному мистецтві, зокрема, інструментальному, вправи становлять вид інструктивного матеріалу.

У словнику української мови за редакцією І. К. Білодіда та П. Й. Горещького надається декілька значень поняттю «вправа». Вона розуміється як «розвиток певних якостей, навичок постійною, систематичною роботою» (Білодід, Горещький 1970). У той же час «вправа» визначається як «спеціальне завдання, що виконується для набуття певних навичок або закріплення наявних знань» (Білодід, Горещький, 1970). Водночас, у науковій літературі під вправами розуміється «багаторазове повторення певних виконавських дій, метою якого є засвоєння та удосконалення практичних навичок художньо-виконавської техніки» (Гризоглазова, 2024:28).

Варто зазначити, що у галузі виконавства та навчання гри на ударних інструментах, особлива увага надається вправам у різноманітних методичних посібниках, які присвячені формуванню та удосконаленню виконавської майстерності на ударних інструментах. Проте їх «розпорошеність» не дає можливості їх ефективного використання.

У зв'язку з цим прави на ударних інструментах можна класифікувати за декількома ознаками:

1) у залежності від їх призначення для певного інструменту або певній групі ударних. Зокрема, у методичних посібниках виокремлюють вправи для малого барабану, ударної установки, або окремих інструментів чи груп інструментів ударного комплексу (хай-хету, двох том-томів або вправи, що передбачають комбінацію двох том-томів та підлогового том-тому тощо) (Polachowski, 2010; Kramme H. & Kiesant G., 1981). Водночас у деяких «Школах гри» вправи, які призначені для ксилофону також можуть виконуватися й на інших звуковисотних клавішних ударних інструментах, зокрема: маримбі та вібрафоні (Green, 1984).

2) у залежності від застосування певної техніки гри виокремлюють:

- вправи для розвитку двопалкової техніки гри;
- вправи для розвитку чотирипалкової техніки гри;

– вправи на розвиток гамоподібної техніки гри;

– вправи для розвитку техніки гри подвійними нотами на ксилофоні;

– вправи для розвитку октавної техніки гри на ксилофоні, маримбі, вібрафоні.

3) у залежності від оволодіння певним ударом або групою ударів виділяють:

– вправи для розвитку подвійного удару на ксилофоні, малому барабані, литаврах;

– вправи для опанування хрестоподібного удару на ксилофоні, маримбі, вібрафоні, литаврах;

– вправи для оволодіння стрибкоподібним ударом на ксилофоні, маримбі, вібрафоні, литаврах;

– вправи для розвитку групи одиночних незалежних ударів, одиночних чергуючих ударів, подвійних вертикальних ударів, подвійних бокових ударів, потрійних ударів.

4) у залежності від опанування певним барабанним рудиментом, виокремлюють:

– вправи на тремольні рудименти;

– вправи на парадидлові рудименти;

– вправи на одиночні та подвійні форшлагові рудименти.

5) у залежності від опанування певним виконавським прийомом гри на конкретному ударному інструментарії виокремлюють, зокрема:

– вправи на оволодіння рикошетним тремоло на малому барабані;

– вправи на опанування тремоло «двійками» на малому барабані;

– вправи на освоєння тремоло на ксилофоні двома палками;

– вправи на оволодіння тремоло «independent roll» на маримбі та вібрафоні;

– вправи на опанування тремоло «traditional roll» на маримбі та вібрафоні, застосовуючи чотиріпалкову техніку гри;

– вправи на оволодіння виконавського прийому глушіння на вібрафоні.

Окрім того, у методичній літературі виділяють вправи, які спрямовані на розвиток координації, зокрема мануальну координацію, вправи на опанування ритмічною структурою, яка притаманна певному жанру, стилю гри, вправи на освоєння певної позиції гри, вправи на орнаментику тощо (Bailey, 1991; Green, 1984; Kramme H. & Kiesant G., 1981; Delecluse, 1963).

Висновки. Отже, представлені вправи для оволодіння мистецтвом гри на ударних інструментах та класифікація за їх призначенням демонструє, що вони відіграють важливу роль у процесі фахової підготовки студентів та сприяють удосконаленню їх виконавської майстерності. Варто зазначити, що порушена проблематика виходить далеко за межі обсягу означеної роботи, у зв'язку з чим, вважаємо за необхідне продовжити вивчення теми, зокрема, у розрізі ефективного добору вправ для розвитку виконавської майстерності, методичних прийомів щодо їх опрацювання у наступних наукових дослідженнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білодід І.К., Горецький П. Й. Словник української мови. В 11 томах. Т. 1. Вправа. Київ: Наукова думка, 1970. С. 754. URL: http://ukrlit.org/slovnyk/slovnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh/%D0%B2%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0 (дата звернення: 13.04.2026).
2. Гризозлазова Т. Особливості розвитку художньо-виконавської техніки майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*. Вінниця, 2024. № 4. С. 25-31. DOI:[https://doi.org/10.31652/3041-1017-2024\(4\)-03](https://doi.org/10.31652/3041-1017-2024(4)-03)
3. Тущенко М. М. Розвиток виконавської майстерності студентів-гітаристів у процесі навчання в закладах вищої освіти. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ, 2024. № 1. С. 339–343. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2024.302098>
4. Шинкарук А. Вправи як ефективний засіб формування й розвитку професійної майстерності вокаліста. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань, 2021. № 4. С. 95-102. DOI: 10.31499/2307-4906.4.2021.250162
5. Bailey E. Mental and Manual Calisthenics for the Modern Mallet Player. Van Nuys: Belwin Mills Publishing Corp., 1991. 141 p.
6. Delecluse J. Methode Complete de Vibraphone. Paris: Alphonse Leduc, 1963. 73 p.
7. Green G. Instruction Course for Xylophone /Eds. R. Eyles, G. Whaley. Ft. Lauderdale: Meredith music publications, 1984.161 p.
8. Guo Yinuo. Vocal exercises as a means of improving the vocal and technical skills of the vocalist: *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства*: матеріали ІХ Міжнародної конференції молодих учених та студентів, м. Одеса, 20-21 жовтня 2023 р. Т.1. Одеса, 2023. С. 56-59. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/18678> (дата звернення: 12.04.2026).
9. Kramme H., Kiesant G. Das Schlagzeug in Pop, Rock & Jazz. Leipzig: VEB Deutscher Verlag für Musik Leipzig, 1981. 172 s.
10. Polachowski A. Szkoła gry na werblu. Będzin:Palisso Edition, 2010. 155 s.

REFERENCES

1. Bilodid I. K., Horetskyi P.Y. (1970). Slovnyk ukraïnskoi movy. V 11 tomakh. T. 1. Vprava. [Dictionary of Ukrainian films. In 11 volumes. T. 1. Vprava] Kyiv: Naukova dumka. 754. URL: http://ukrlit.org/slovnyk/slovnyk_ukraïnskoi_movy_v_11_tomakh/%D0%B2%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0 (accessed 13.04.2026). [in Ukrainian].
2. Hryzohlazova T. (2024) Osoblyvosti rozvytku khudozhno-vykonavskoi tekhniki maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva u protsesi fortepiannoi pidhotovky. [Peculiarities of the development of artistic and performing techniques of future teachers of musical art in the process of piano training] *Mystetstvo v kulturi suchasnosti: teoriia ta praktyka navchannia*. No 4. 25-31. DOI: [https://doi.org/10.31652/3041-1017-2024\(4\)-03](https://doi.org/10.31652/3041-1017-2024(4)-03) [in Ukrainian].
3. Tushchenko M. M. (2024) Rozvytok vykonavskoi maïsternosti studentiv-hitarystiv u protsesi navchannia v zakladakh vyshchoi osvity. [Development of performing skills of guitar students in the process of studying in higher education institutions] *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*. No.1. 339–343. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2024.302098> [in Ukrainian].
4. Shynkaruk A. (2021) Vpravy yak efektyvnyi zasib formuvannia y rozvytku profesiinoi maïsternosti vokalista. [Exercises as an effective means of forming and developing the professional skills of a vocalist] *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. No. 4. 95-102. DOI: 10.31499/2307-4906.4.2021.250162 [in Ukrainian].
5. Bailey E. (1991). *Mental and Manual Calisthenics for the Modern Mallet Player*. Van Nuys: Belwin Mills Publishing Corp.
6. Delecluse J. (1963). *Methode Complete de Vibraphone*. Paris: Alphonse Leduc.
7. Green G. (1984). *Instruction Course for Xylophone* /Eds. R. Eyles, G. Whaley. Ft. Lauderdale: Meredith music publications.
8. Guo YINUO (2023) Vocal exercises as a means of improving the vocal and technical skills of the vocalist: *Muzychna ta khoreohrafichna osvita v konteksti kulturnoho rozvytku suspilstva: materialy IKh Mizhnarodnoi konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv (Odesa, 20-21 zhovtnia 2023 r.)*. T.I. Odesa, 2023. 56-59. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/18678> (accessed 12.04.2026).
9. Kramme H., Kiesant G. (1981). *Das Schlagzeug in Pop, Rock & Jazz*. Leipzig: VEB Deutscher Verlag für Musik Leipzig.
10. Polachowski A. (2010). *Szkoła gry na werblu*. Będzin: Palisso Edition.

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

